

ZAAI Z

JG 7 / NR 28 / MAA - MEI 19

KONINKLIJK MUSEUM
VOOR SCHONE KUNSTEN
ANTWERPEN

HET NIEUWE MUSEUM Marie Zolamian over de nieuwe mozaïek / INVENTARISNUMMER Magritte,
'De wraak' en zijn KMSKA-voordracht / LEGAAT De schenking-Ghesquière, een preview /
GESPREK Bruegels blik in Dilbeek / AANBEVOLEN Lien Van de Kelder

WELKOMSTTAPIJT IN STEEN

DOOR ELSJE JANSSEN

MARIE ZOLAMIAN

Marie Zolamian (Beiroet, 1975) studeerde beeldende kunst aan de Koninklijke Academie van Luik en La Cambre in Brussel. Zij woont en werkt in Luik.

Deze kunstenares met Armeense roots is gefascineerd door o.a. geheugen, erfgoed, overdracht en de intrige tussen reële en imaginaire territoria. Die begeestering is terug te vinden in het ontwerp voor de nieuwe mozaïek in het peristilium van het KMSKA.

Zolamian werkte mee aan tentoonstellingen in binnen- en buitenland, o.a. in Berlijn, Düsseldorf, Dijon, Istanboel, Dakar, Birzeit en Abwein (Palestina) en Yerevan (Armenië).

Kunstenares Marie Zolamian bestudeert een mozaïekstaal op de werf van het KMSKA.

Boven aan de trappen van de museumingang, kant Leopold De Waelplaats, ligt een mozaïek uit 1977, op beton. Die was aan vervanging toe. De keuze viel op Marie Zolamian om een nieuw ontwerp te maken. Zij schildert doorgaans op kleine schaal, maar heeft ook al monumentale werken gerealiseerd. Een gesprek over haar eerste mozaïek.

Wat trok je aan in deze opdracht, in dit project?

‘Voor mij is dit geen project, het is eerder een avontuur! Ik ben eraan begonnen door me te informeren, te lezen en onderzoek te doen, zowel over de mozaïekkunst als over de geschiedenis van het museum en de collectie. Zo’n werk in situ is een integratie op grote schaal. Aspecten van de stad, de straten, het museum en de mensen komen er samen. Een schilderij is bescheidener, meer intiem.’
‘Ik heb me afgevraagd wat ik in dit geval kon doen met mijn sensibiliteit. Hoe ik dicht bij mezelf kan blijven en toch op een natuurlijke manier van de plaats kan vertrekken. Er zitten verschillende lagen in een opdracht als deze, die zeer rijk is. Ik houd van het niet-uitgesprokene en ik ben erin gesprongen!’

Op het gevoel

Je bent nu in de eindfase van het ontwerpen.

Hoe is het creatieproces verlopen?

‘Bij zo’n proces zijn er altijd obstakels of vergissingen die de voortgang kunnen bemoeilijken, maar ze kunnen je ook een nieuwe richting insturen. Er liggen vele ideeën en schetsen aan de basis van een definitief ontwerp. Soms heb ik er weggegooid en dan werden de volgende tekeningen weer sterker. Ik heb ook heel veel informatie verzameld, van allerlei aard, die soms wel en soms niet met het project verbonden was.’

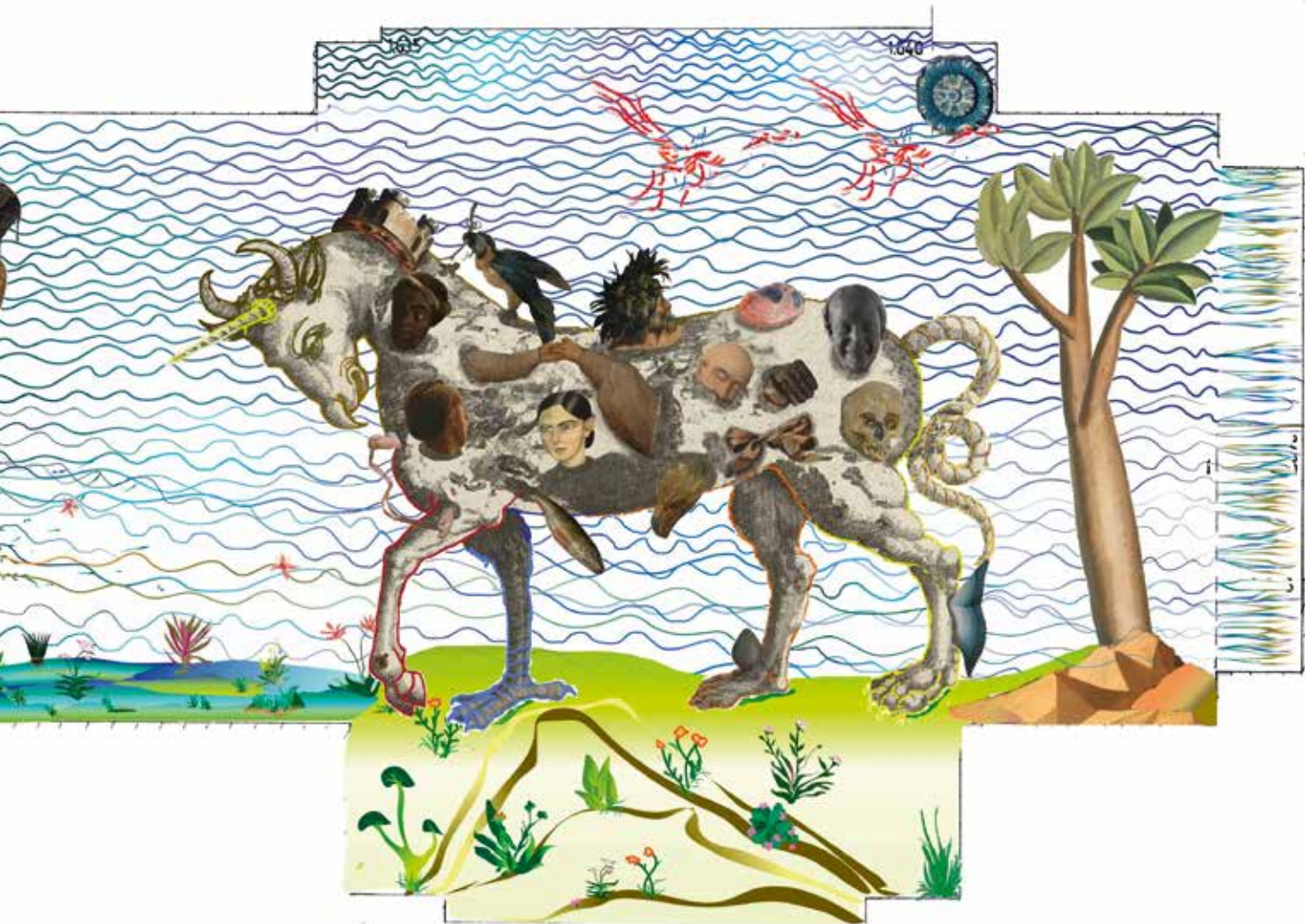

Pieter van der Borch I, *Allegorie op de moeilijkheid van het besturen*,
Typus Praefecturae, 1578, ets op papier, 21 × 29,8 cm, Rijksmuseum Amsterdam

**‘Eigenlijk is een creatieproces
als dit nooit af: je moet voelen,
afwegen, samenvoegen,
herinterpreteren,
beschouwen...’**

Marie Zolamian, *Allegory on the difficulty to govern a diverse nation* (naar Pieter van der Borch I), 2014,
gouache op papier, 27,2 x 21 cm, Courtesy Marie Zolamian en Galerie Nadia Vilenne

Detail van de ontwerptekening van de mozaïek: de 'chimaera' met fragmenten uit kunstwerken van de KMSKA-collectie. Uiterst rechts de franjes van dit welkomstapijt

'Een mozaïek bestaat uit veel kleine, anonieme deeltjes die samenkomen en één geheel worden. Dat geldt voor de schilderijen die ik maak eigenlijk ook, hoewel ze elk op zichzelf worden gezien. Ik schilder aan meerdere werken tegelijk. De doeken zijn niet opgespannen of ingelijst, ze zijn bevestigd op de muur en worden ook een soort ensemble, ze "spreken" met elkaar en met de muur, ze vormen een integratie op de wand.'

'Voor het ontwerp van mijn eerste mozaïek moest ik in eerste instantie rekening houden met de mozaïektechniek. Daarnaast zijn er het museum, het gebouw, de collectie en hun geschiedenis. Dat wilde ik eerst allemaal leren kennen. Ik heb ook alle afbeeldingen bekeken en bestudeerd van de werken die in het nieuwe museum komen. Vervolgens maakte ik op het gevoel een eerste selectie, en een tweede. De keuze van de werken is

Marie Zolamian en mozaïeklegger Gino Tondat in Carrara op zoek naar passende kleuren voor de mozaïek.

instinctief gebeurd, heel naturel. Ik wilde in elk geval voorkomen dat zo'n beeld op maar één wijze wordt "gelezen": er zijn veel manieren om ernaar te kijken en het te interpreteren.'

Ensor en de Vlaamse primitieven

Het KMSKA is een monumentaal gebouw en het museum heeft een zeer rijke collectie.

Welke elementen en kunstwerken heb je als inspiratiebron gebruikt?

'Ik heb me niet op een bepaalde eeuw gefixeerd, maar op de verschillende eeuwen waaruit de werken van de collectie komen. Ik kwam ook uit bij de stad en het wapenschild van Antwerpen en heb elementen daarvan, zoals handen en torens, in het ontwerp verwerkt. Maar ik heb dus vooral geput uit schilderijen in de collectie, zoals de handen uit *De heilige Hiëronymus* van Marinus van Reymerswale

en *De schilder en zijn vrouw* van de Meester van Frankfurt. Voor de kroon van Antverpia was er het schilderij van Abraham Janssens. Het schetsmatige en de drapering van *De heilige Barbara* van Jan van Eyck heb ik verwerkt in een meer mysterieus deel van de mozaïek. De andere elementen uit schilderijen en van beeldhouwwerken zijn heel verscheiden, maar ze worden geïntegreerd en met elkaar verbonden. Zo heeft het beeld van de *Allegorie op de moeilijkheid van het besturen* (nvdr: een chimaera met allerlei koppen van dieren) van Pieter van der Borcht me geïnspireerd en daar heb ik op voortgebouwd. Ook Ensor en de Vlaamse Primitieven waren belangrijk.' 'Voor grote projecten als deze is het nodig dat je de tijd neemt, reflecteert en ziet of het werkt. Zo bleek ook dat het zinvol was om de kaart uit 1565 van Virgilius Bononiensis met de plattegrond van Antwerpen te gebruiken. Zo verwijst je naar de haven en de wereld. Eigenlijk is een creatieproces als dit nooit af: je moet voelen, afwegen, samenvoegen, herinterpreteren, beschouwen... Ik had ook graag details verwerkt uit de paneeltjes van Goswin Van der Weyden die de *Triptiek van Antonius Tsgrooten* vormen, mijn lievelingswerk, maar dat lukte me niet...'

Naar Carrara

Welke rol speelt het contact met de mozaïekspecialisten die je ontwerp uitvoeren?

'Het is zeer belangrijk voor een ontwerper dat je begrijpt hoe er wordt gewerkt. Wat wel en niet kan in een mozaïek. Het is ook belangrijk dat je op dezelfde golflengte zit en informatie uitwisselt. Met de mozaïekleggers Gino Tondat en Sarah Landtmeters is er wederzijds vertrouwen. Ik kreeg veel informatie over hoe ze werken. Ze toonden me modellen en ik ben gaan kijken naar antieke voorbeelden. Het onderste gedeelte van het ontwerp, waarop vegetatie te zien is heb ik na overleg met hen in een andere richting gestuurd, wat dan weer de rest heeft beïnvloed. Het ontwerpen is iets dat groeit, ook door contacten met externen. Voor mij was het heel belangrijk een klankbord te hebben voor m'n aanpassingen aan eerdere ontwerpen.

En ook de plek waar de mozaïek komt speelt een rol: het is een plaats van belang. Het moeilijkste was het zeer langgerekte formaat.’

Je hebt met de mozaïeklegger ook de marmer-groeven van Carrara bezocht om ter plaatse kleuren en soorten marmer te selecteren.

Kan je daar iets meer over vertellen?

‘Dat was enorm interessant, er zijn zoveel verschillende tinten! Ik heb daar gewerkt zoals een schilder zijn kleuren kiest. De basis voor de mozaïek is wit, maar er zijn zeer veel tinten wit. Het wit van het water dat de Schelde voorstelt is verschillend van het wit van de stadsplattegrond. Ik werk niet met zwart, ook niet in mijn schilderijen, wel met diverse antracietkleuren voor de verschillende lagen, zoals het voor-, midden- en achterplan. De olifant zal uit één stuk bestaan: *opus sectile*, heet de techniek. (Nvdr.: bij de klassieke mozaïektechniek vormen kleine stukjes steen van gelijke grootte het ontwerp. Bij *opus sectile* zijn de stukken veel groter en wordt het patroon gelegd in grote fragmenten.) Daarvoor heb ik een mooie plaat gevonden in donkergrijs met een dooradering. “Portor-marmer”, heet de steen. Voor de boom uit het schilderij van Gustave Van De Woestyne werden kleuren naast elkaar gelegd en daar heb ik geprobeerd om er ook licht in te brengen. Voor de mozaïekleggers is het gemakkelijker om voor ogen te zien hoe het resultaat zal zijn dan voor mij. Gelukkig word ik goed bijgestaan door deze specialisten. Het is heerlijk om met hen samen te werken en ik heb vertrouwen in hen.’

Wachtzaal

Tot slot: wat is volgens jou de rol van je mozaïek in het museum?

‘De mozaïek wil een reflectie zijn van het interieur in het exterieur. Een introductie op het museum. Het is verwelkomend, zoals een mooie wachtzaal. Ik noem het een “tapis de bienvenue” voor het *mouseion*, de plaats waar de Muzen vereerd worden. Van dat Oudgriekse woord is zowel het woord “mozaïek” als “museum” afgeleid.’

ONUITWISBARE HERINNERING

De mozaïek in het peristilium van het nieuwe museum is gerealiseerd dankzij een schenking van Richard Vander Linden (1929-2017), groot kunstliefhebber en Vriend van het KMSKA.

Als bio-ingenieur was Vander Linden de uitvinder van de ZERO-chocoladereep van Meurisse. Hij optimaliseerde ook de luchtigheid van de bekende TUC-aperitiefkoekjes. Vorig jaar nog kwam er een nieuwe PERRETTE-reep op de markt naar zijn recept. Hij bouwde overal ter wereld fabrieken, waar hij de productieprocessen begeleidde.

Na zijn dood wilde Richard Vander Linden niet vergeten worden. In zijn testament legde hij vast via welke goede doelen hij een blijvende betekenis wilde hebben: Broederlijk Delen, omdat hij tijdens zijn carrière vaak in ontwikkelingslanden was geweest. De Koninklijke Maatschappij voor Blinden en Slechtzienden en het Belgisch Centrum voor Geleidehonden, omdat zijn echtgenote kort voor haar overlijden blind was geworden. De KMDA of Antwerpse dierentuin, die hij graag bezocht. En tot slot het KMSKA.

Door de gulle schenking van Richard Vander Linden aan te wenden voor de uitvoering van de mozaïek, lijkt het alsof hij de museumbezoeker zelf verwelkomt. Nog voor generaties lang.

Met dank aan Anita Van Semmertier voor de biografische gegevens.

Indien u vragen heeft over een gift aan het KMSKA staat Frédéric Jonckheere u graag te woord.
T 03 224 95 13 of via mail :
frederic.jonckheere@kmska.be.

www.kmska.be/nl/steunen/testament.html